

HRVATSKA I EUROPSKA UNIJA

U organizaciji splitskog Zavoda za znanstveni i umjetnički rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti održan je u Splitu 12. studenoga 2013. Međunarodni znanstveni skup "Hrvatska u Europskoj uniji". Sudjelovali su znanstvenici i stručnjaci iz Hrvatske, Njemačke i Bosne i Hercegovine. U ovome broju "Adriasa" donosimo izlaganje nekih sudionika toga skupa

Ivan Cifrić
Filozofski fakultet u Zagrebu
Ivana Lučića 3, 10 000 Zagreb
icifric@ffzg.hr

UDK 7.025+502(4-6EU)
Primljeno: 13. svibnja 2014.
Prihvaćeno: 31. listopada 2014.
Izvorni znanstveni rad

OČUVANJE BAŠTINE U KONTEKSTU EUROPSKE UNIJE*

*Baština je naša obveza prema prošlim
i budućim generacijama.*

Prirodna i kulturna baština su, kao osnova života i identiteta, trajan problem društava. U stvarnosti djeluju procesi biotičke i kulturne entropije i homogenizacije kultura s kojima se sučeljavaju svjetski pokreti za zaštitu prirodne i kulturne raznolikosti.

Baština se shvaća kao prirodno stvorena i od čovjeka stvorena materijalna (naselja, građevine, oruđa) i nematerijalna dobra (običaji, vještine, znanja) u kojima se može razlikovati socijalna (nasljeđivanje, odnosi u zajednici i braku, institucije) i duhovna baština (vrijednosti, moral, norme) kao kolektivne stečevine. Ona je dinamička, povijesna i kumulativna kategorija. Baština pripada nama i mi njoj. To je odnos prema prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, a uključuje naše pravo na korištenje, obvezu očuvanja i dužnost stvaranja za nove generacije.

Postoji i globalna baština – zajedničko naslijeđe čovječanstva: prirodni (npr. klima) i antropogeni sustavi (internet, znanost, norme), te rezultati međunarodne politike (mir, stabilnost).

U izlaganju se ističe nekoliko odnosa: baština i tradicija, baština i sociokulturni identitet, baština i suverenitet, baština i susjedi. Postoje različiti aspekti očuvanja baštine: fizički, pravni (međunarodne konvencije i domaće zakonodavstvo), obrazovni i znanstvenoistraživački.

Zašto se s ulaskom u EU postavlja pitanje očuvanja baštine? Ulazak u EU može pridonijeti osvješćivanju vrijednosti baštine, nacionalnog identiteta i proaktivnog odnosa prema baštini. Hrvatska je naslijedila dio europske baštine. Pretpostavlja se da će očuvanje raznolikih baština članica EU-a pozitivno djelovati na očuvanje naše baštine, ali su mogući i prijevori, jer nitko osim nas samih neće očuvati baštinu. Treba je zaštititi od vremenitosti, od drugih razornih utjecaja, ali i od nas samih.

Ključne riječi: baština; globalna baština; kulturni suverenitet; tradicija; EU

* *Napomena:* Jedno od dva uvodna izlaganja u HAZU na sjednici Znanstvenog vijeća za mir i ljudska prava HAZU, 14. lipnja 2013., pod naslovom *EU i očuvanje baštine*.

1. UVODNO

Danas su na djelu dva procesa: 1) biotička i kulturna *entropija* i 2) standardizacija (u području rada i načina života) kao *homogenizacija* kultura. Istodobno je u porastu svijest o raznolikosti i očuvanju raznolikosti. Očuvanje prirodne i kulturne baštine dio je te svijesti. Nasuprot entropiji nastala su dva velika svjetska pokreta: pokret za *zaštitu prirode* i za *zaštitu kulture* (Rifkin 2005.).

Očuvanje baštine jest *trajan problem* u povijesti ljudskih zajednica, pa ga se može promatrati iz vizure različitih znanosti (antropologije, etnologije, ekologije, povijesti itd.). Trajan je zato što je a) bila osnova života i razvoja, a b) u simboličkom je smislu davala obilježje identiteta neke ljudske zajednice.

Tijekom povijesti označavala je (fizičke i kulturne) granice neke zajednice i kulture. No, baština se nije uvijek poklapala s političkim granicama (koje su se mijenjale).

Nekoć se baštinilo na razini lokalne zajednice, a danas i na razini globalne zajednice.

Nastankom nacija (19. stoljeće) postali su značajni teritorij, narod i kultura, a koji su se vidljivo isticali kao različiti entiteti na europskom prostoru. Od tada do danas nastala je naša „kumulativna kulturna baština“ koja obuhvaća i asimilirane utjecaje drugih kultura.

U aktualnom političkom, kulturnom i povijesnom trenutku ulaska u EU, razgovaramo o nacionalnoj (lokalnoj) baštini, jer postoji interes EU-a (Europe) za našom baštinom – od ekonomskog (eksploatacija resursa) i turističkog (krajobrazi) do znanstvenog interesa (istraživanje prirodne i kulturne raznolikosti), ali i interes očuvanja prirodne i kulturne baštine. Ponekad će ti interesi biti i egoistični.

Osim europskog konteksta i interesa, postoji i globalni interes za zajedničku baštinu (naslijeđe) čovječanstva, pa su neki autohtoni proizvodi materijalne i nematerijalne kulture te prirodni fenomeni stavljeni pod zaštitu UN-a. U kontekstu „glokalizacije“ očuvanje baštine djeluje kao pokret „lokalizacija“ (Altwater, Mahnkopf 1997.: 30), kao otpor kulturnoj entropiji i homogenizaciji kultura.

2. ZAŠTO JE ULAZAK HRVATSKE U EU VAŽNO PITANJE ZA BAŠTINU?

Ulazak Republike Hrvatske u EU neki su sumnjičavo shvatili kao *potencijalni gubitak* dijela kulturne baštine. U Europi se može različito vrednovati naše kulturno naslijeđe, ali se isto tako može očekivati i *poticaj* za njegovo očuvanje. U nekoliko teza pokušat ćemo argumentirati pozitivna očekivanja i značenja ulaskom u EU.

1. Da sami za sebe osvijestimo što imamo i čime raspolažemo kao europski narod i kulturni lokaliteti i time *osvijestimo vrijednost baštine* u nacionalnom identitetu.

2. Da pripomognemo znanstvenom i kulturnom diskursu u oblikovanju *proaktivnog* odnosa prema vlastitoj baštini (očuvanje, korištenje, stvaranje), formiranjem vlastitoga prikladnog zakonodavnog okvira.

3. EU kao politička tvorevina određivat će svoje preporuke, direktive, uvjete (građenja itd.) u interesu članica EU-a, a koji se mogu sučeljavati (prijedor) s nacionalnim interesima. Jer, vrednovanje u Europi nema jednako značenje i za naša lokalna ili nacionalno vrednovanje. (Primjerice, pravo *lokalnog ribarenja* – poznatog u našoj tradiciji – može biti proglašeno kulturnom baštinom i ne može se vrednovati samo s europskog aspekta korištenja mora i vođenja ekonomije).

4. Hrvatska je već prihvatila dio europske baštine (građanska i ljudska prava), a tijekom priprema za ulazak u EU niz načela, direktiva, preporuka i pravnih propisa u zaštiti prirode i kulture.

5. U praktičnom smislu zaštita baštine u zemljama EU-a može biti poticaj i uzor za zaštitu naše prirodne i kulturne baštine. Dakako, to će ovisiti i o nama.

3. ŠTO JE BAŠTINA?

Baština su sva prirodna i stvorena kulturna materijalna i duhovna dobra na određenom prostoru koja neka zajednica (društvo) nasljeđuje i kojima raspolaže. Baština je kolektivno dobro koje pripada (prošlosti, sadašnjosti i budućnosti) nama koliko i mi njoj. Baština je *povijesna* i *dinamička* kategorija i kao takva ona je *kumulativna*, pa u njoj nasljednicima ostaje ono što društvo procjenjuje kao vrijedno. Naravno, postoje vrijednosti koje nadilaze njihovu generacijsku percepciju. Baština u cjelini ili dijelovi (i njezina dobra) ne smiju biti privatizirani zbog osobnog ili obiteljskog interesa. Postoji i privatna baština koja treba biti dana na uvid javnosti.

Baština ne počinje od nas nego je shvaćamo kao naslijeđe koje *počinje od prethodne generacije* i seže u naslijeđa niza generacija koje su joj prethodile.

Opseg prirodne i kulturne baštine može se shvatiti na više razina: *globalnoj*, *regionalnoj*, *nacionalnoj* i *lokalnoj*.

Pojam „hrvatska prirodna i kulturna baština“ podrazumijeva ukupnu baštinu na teritoriju Republike Hrvatske. Hrvatska kulturna baština ne negira nacionalne (ili regionalne, lokalne ili vjerske) baštine.

Baština je naslijeđe, najčešće shvaćeno kao pozitivno naslijeđe, ono dobro što baštinimo od prošlih generacija. No, postoji i ono *negativno* što nasljeđujemo: za-

gađenost prirode i okoliša, neuređena smetlišta, zapuštenost tradicije i neodržavanje (ili smještaj) kulturnih dobara, anarhičnost korištenja prostora itd.

Odnos prema baštini treba temeljiti na načelima očuvanja, korištenja i stvaranja, koja uključuju dakle *pravo, obveze i dužnosti*. Imamo obvezu prema prošlim, sadašnjim i budućim generacijama.

U dualnom konceptu čovjek – priroda razlikujemo *prirodnu i kulturnu* baštinu.

Mogu se razlikovati tri osnovne kategorije kulturne baštine: *materijalna, socijalna i duhovna baština*. Konkretno: a) izvorna prirodna dobra – priroda kao divljina; b) ljudskom intervencijom u prirodu stvorena dobra – kulturni okoliš; c) stvorena kulturna dobra materijalne kulture (graditeljska baština) i nematerijalne kulture (običaji, vjerovanja, vještine i znanja prenošena predajom); d) socijalna (obitelj, brak, način nasljeđivanja, običaji, institucije itd.); e) duhovna baština (religija, vrijednosti, etos, moral).

U znanstvenoj literaturi postoje različite klasifikacije *baštine čovječanstva* kao globalnoga zajedničkog naslijeđa čovječanstva (*common heritage of humankind*), odnosno globalnih zajedničkih dobara (*global common goods*). To su dobra koja ne pripadaju ni jednoj državi nego su na korištenje svim stanovnicima Zemlje.

Globalno naslijeđe, odnosno globalno dobro temelji se na dva načela: a) *neisključenosti* što znači da ne isključuje pojedince, skupine ili narode u njihovu korištenju, ali i o očuvanju i načelu, za razliku od privatnog dobra, i b) na načelu *nerivaliteta* (konkurencije) što je osobito važno u uvjetima nejednake (tehnološke i ekonomske) moći pojedinih zemalja.

Globalno je dobro često shvaćeno kao *ničije dobro* i predmet je nemilosrdnog iskorištavanja. Primjerice, „otvorena mora“ iskorištavaju one kompanije i države koje imaju moćniju tehnologiju ribarenja. Unatoč jednakom pravu na iskorištavanje, u praksi je riječ o nejednakim mogućnostima u korištenju morskih resursa, te se zato zahtijeva dodatnu međunarodnu regulaciju i zaštitu (resursa) otvorenih mora (Stiglitz 2009).

Primjer ničijeg dobra nalazimo u našoj donedavnoj povijesti u tranzicijskom razdoblju kada su zajednička prirodna naslijeđena i stvorena dobra imala tretman ničijeg dobra. Tako naslijeđe lokalnih zemljišnih zajednica, oduzeto (podruštvovljeno) u socijalizmu, a) nije im do danas vraćeno ili b) im je oduzeto tako da ne odlučuju o njihovoj namjeni bez suglasnosti županija ili države.

Jedna tipologija globalnih dobara (Kaul, Grunberg, Stern 1999.) razlikuje tri kategorije takvih dobara: 1) globalni prirodni sustavi (*natural global commons*), primjerice klima i ozonski omotač; 2) antropogeni sustavi (*human-made global*): postignuća znanosti, transnacionalne infrastrukture (internet), norme; 3) međunarodni rezultati politike (*global policy outcome*): jednakost, pravda, mir, financijska stabilnost.

4. NEKOLIKO ASPEKATA

O očuvanju baštine može se govoriti iz više aspekata: pravni, ekonomski, ekološki, etnološki, turistički, etički itd. Ovdje ćemo upozoriti samo na neke relacije prema tradiciji, identitetu, suverenitetu i susjedskom naslijeđu.

4.1. Baština i tradicija

Hrvatsko društvo jest moderno društvo, ali ima niz obilježja tradicijske kulture, koja je povijesno nastajala kolektivnim djelovanjem naroda na različitim lokalitetima (regijama) pa otuda *raznolikost i bogatstvo* baštine. Tradicija nam je namrla brojna materijalna, socijalna i duhovna dobra koja tvore kulturnu baštinu.

Tradicijska nije prošlost nego „sačuvani napredak, napredak je dalje vođena tradicija“ (Weizsäcker 1988.: 289). Tradicijska su društva sporo promjenjiva, reproducirajuća društva s nepromijenjenim prirodnim i kulturnim okolišem. Inovacije su za njih gotovo nepoznanica. Zato su bila u mogućnosti kumulirati i koristiti naslijeđene stečevine i sustav vrijednosti kao kulturnu baštinu. Možda je kontradiktorno, ali baš je u tom društvu nastao najveći dio kulturne baštine – od graditeljstva svojstvenog imućnom sloju do socijalne (brak, običaji, odnos muškarca i žene) i duhovne tradicije (vjerovanja, religija, etos).

Tradicijska učvršćuje i čuva kulturnu baštinu, osobito nematerijalnu, ali tijekom vremena djeluje i selektivno, pa neki „proizvodi“ kulture padaju u zaborav.

4.2. Baština i kolektivni identitet

Identitet je rezultat socijalizacija i reprodukcije kulturnog naslijeđa, proces u kojem se stvara smisao zajednici na načelu povijesnih i aktualnih vrijednosti (prednost) i nekih kulturnih obilježja. Legitimira ga dominantna društvena skupina i institucije, ali i oni koji rade na preobrazbi postojećeg naslijeđa sukladno društvenim promjenama – projekivni identitet (prema Castells 2002.: 16).

Hrvatsko je društvo povijesno slojevito društvo: *predmodernost i modernost s elementima postmodernosti*. „U njegovu identitetu susrećemo objektivna obilježja (esencijalističko shvaćanje); (Kalanj, 2008:17-52), kao npr. teritorij, tradicija, religija, nacija, jezik i kultura na nekom prostoru, kao i osjećaj važnosti pripadanja nekoj socijalnoj skupini (subjektivističko shvaćanje); (Cifrić, 2013:23-61)“. Kolektivni identitet traži odgovor na pitanje tko sam ja i tko smo mi. Kulturna baština daje odgovor na to pitanje objektivizacije i identifikacije. Prihvatiti baštinu znači identificirati se s njom, a identificirati znači cijeniti svoju baštinu.

U znanstvenim radovima i raspravama, potaknutim tranzicijskim izazovima, nedvojbeno proizlazi da je prirodna, a poglavito kulturna baština dio iden-

titeta suvremenoga hrvatskog društva, baš kao što su povijesne stečevine industrijskog i građanskog društva dio modernoga hrvatskog društva (obrazovanje, ljudska prava...).

Neki elementi (materijalne i nematerijalne) kulturne baštine simbolično izražavaju (međunarodno uvažavane) elemente našeg identiteta: Dubrovnik, paška i lepoglavska čipka, bećarac i klapsko pjevanje, znanstvenici i inovatori (Ruđer Bošković, Penkala itd.).

4.3. Baština i suverenitet

Sociokulturni identitet moguć je bez političke zajednice. Kulturnu baštinu imaju mnoge socijalne zajednice, ali im je otežano odlučivanje o njoj (prava, obveze i dužnosti) bez (nacionalnog, državnog) suvereniteta, dakle priznanja političkog suvereniteta. Politički suverenitet jamči *kulturni suverenitet*, tj. pravo na očuvanje i održavanje baštine te kulturnu produkciju buduće baštine. Suverenitet jamči reprezentaciju samovrijednosti kulturne baštine, ali povijesno nije glavna pretpostavka. U povijesti, naravno, postoje i izuzetci. Primjerice, Židovi su u babilonskom ropstvu, bez političkog suvereniteta (slobode) očuvali svoj kulturni identitet poštujući neka religijska pravila.

Odricanje od dijela nacionalnog suvereniteta ne znači odricanje od kulturne baštine. Prirodna i kulturna baština jesu *povijesno iskustvo* i omogućavaju nekom narodu održanje samobitnosti, pa je njihovo očuvanje preduvjet kulturnog suvereniteta koji znači prihvaćanje *odgovornosti* za cjelokupnu kulturnu baštinu, odnosno njezina dobra.

4.4. Baština i susjedi

4.4.1. Globalno naslijeđe – globalni susjedi

Tijekom povijesti primamo kulturne utjecaje od drugih i utječemo na te druge. Na taj se način baština globalizira, imajući svakako na umu i suvremene „zidove kulture“ (ograničavanje pristupa suvremenim tehnologijama, preskupi krediti za razvoj, pljačka putem intelektualnog vlasništva...). Baština jednog naroda postaje dio baštine drugih, odnosno čovječanstva, a baština čovječanstva dio baštine nekog naroda. Na nju svaki narod, posebice „mali narodi“, ima legitimno pravo. To se odnosi poglavito na suvremene elektroničke komunikacije. Globalna zajednička dobra predmet su međunarodnih interesa, pa je veoma važna međunarodna *kooperacija* u zaštiti kulturnih dobara.

U situaciji današnjeg nerazmjera (ekonomske, financijske, znanstveno-tehnološke) moći pitanje je koliko je ugrožena naša baština, posebice prirodna baština i tko će je zaštititi. Jesu li dovoljne političke proklamacije ili se ipak u očuvanju

nacionalne baštine treba primarno osloniti na vlastite snage? *Nitko nam neće očuvati baštinu do nas samih.*

4.4.2. Susjedsko naslijeđe

Tijekom povijesti su od susjeda, bez obzira na to što su često bili osvajači, u hrvatsku kulturu (baštinu) ušle neke vrijednosti koje je kultura prihvatila, pa su postale sastavnicom naše kulturne baštine. Navest ćemo samo neka područja: a) utjecaj zapadne tehnologije (alati, strojevi...); b) stručno nazivlje u jeziku i rječnik (utjecaj latinskog, turskog, mađarskog, njemačkog, talijanskog i srpskog jezika) koje su se udomaćile; c) pjesme i običaji (adaptirani i prilagođeni). U jeziku su neke autohtone riječi potisnute, a neke nove usvojene. To stoga uključuje i prijepore a) o vlastitom autohtonom nastanku kao i b) o suvremenim globalnim utjecajima. Svaka kultura jest za sebe cjelovita i ima odgovor u nazivlju za svaki fenomen – od materijalnih do duhovnih, te bi zato trebalo povesti više računa o rječniku u službenim dokumentima i sredstvima javnog priopćavanja.

S obzirom na utjecaje različitih kultura može se postaviti pitanje distinkcije *autohtone* baštine i *kumulativne* baštine. U kulturi imamo autohtone proizvode koji su plod kolektivnog stvaranja i kumulativne koji uključuju utjecaje drugih (susjednih) kultura što pridonosi kulturnoj raznolikosti naše baštine.

5. OČUVANJE BAŠTINE

Načelno je pitanje što sve shvaćamo pod pojmom prirodna, a naročito kulturna baština. Iz takve definicije lakše bismo se odredili na njezinu zaštitu. Možda bi bilo potrebno i možda još nije kasno napraviti iscrpan popis autohtone (i kumulativne jer je i ona dio nas i mi dio nje) baštine i po područjima objaviti kao višesveščani leksikon autohtone kulturne baštine. Pa ipak, naznačio bih nekoliko smjerova u zaštiti baštine:

1. Fizičko spašavanje od propadanja

Konzerviranje i restauriranje u graditeljstvu i umjetnosti.

U književnosti i etnologiji čuvanje i zaštita starih rukopisa.

Digitalizacija postojeće građe i dostupnost našim i inozemnim interesentima.

2. Pravne mjere zaštite

Zaštita prirodne baštine regulirana je brojnim međunarodnim kao i europskim propisima, te zakonima naše zemlje.

U zaštiti prirode od brojnih međunarodnih dokumenata spomenuo bih da je 1970. usvojena *Konvencija za zaštitu svjetske kulturne i prirodne baštine* i do danas je upisano 936 dobara (726 kulturnih, 183 prirodnih i 28 mješovitih).¹

Od važnijih domaćih spomenuo bih *Ustav* (čl. 3) kao i *Zakon o zaštiti prirode* (NN 70/2005, 139/2008 i NN 57/2011)² koji područja razvrstava u devet kategorija, i *Zakon o zaštiti okoliša* (NN 110/2007). Postoje posebni zakoni pa se ova tematika proteže u brojnim zakonskim aktima.

U zaštiti kulturne baštine, Opća skupština UNESCO-a usvojila je *Konvenciju o zaštiti nematerijalne kulturne baštine* (listopad 2003.);³ Hrvatska ju je ratificirala 2005. Potom *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*⁴ koji navodi različite oblike nematerijalnih kulturnih dobara: jezik, dijalekti, govori, toponimi kao i usmena književnost, folklorno stvaralaštvo (u glazbi, plesu, obredima, običajima i vjeronanjanjima), tradicijska umijeća i obrti.

3. *Obrazovanje* (prenošenje znanja na mlađe generacije) kao sustav koji ima ne samo znanstvene ciljeve nego i kulturne (odgojne) koji osvježuju i ovremenjuju vrijednosti prirodne i kulturne baštine.

U obrazovanju bi bilo potrebno izdvojiti najvrednije dijelove prirodne i kulturne baštine i ugraditi ih u kurikulum (primjerice, glagoljica).

4. *Znanstvenim istraživanjima* neistraženih dijelova baštine u različitim znanostima.⁵

¹ Na UNESCO-ovoj listi upisana su ova dobra RH: povijesni kompleks Splita i Dioklecijanova palača (1979.), Stari grad Dubrovnik (1979.), Nacionalni park Plitvička jezera (1979.), kompleks Eufrazijeve bazilike u središtu Poreča (1997.), povijesni grad Trogir (1997.), katedrala sv. Jakova u Šibeniku (2000.), Starogradsko polje na Hvaru (2008.). Hrvatska je Centru za svjetsku baštinu (WHC) 2005. poslala obnovljeni popis kulturnih dobara na kojemu su: pustinja Blace, episkopalni sklop na Forumu u Zadru, Kornati s Telašćicom, stara jezgra Korčule, hrvatski limes, primoštenski vinogradi, grad Motovun, Sjeverni Velebit, Lubenice na otoku Cresu, Stari grad Varaždin, Tvrđa u Osijeku, proširenje Dioklecijanove palače i povijesne jezgre Splita, povijesno-urbanistička cjelina Stona s Malim Stonom, dvorac Burg – Veliki Tabor, Lonjsko polje, steći – srednjovjekovni nadgrobni spomenici.

² Zakon razvrstava prostor u devet kategorija: strogi rezervat (2), nacionalni park (8), posebni rezervat (78), park prirode (11), regionalni park (0), spomenik prirode (103), značajni krajobraz (70), park šuma (38), spomenik parkovne arhitekture (135). Ukupno je zaštićeno 5 124,80 km² (9,5% kopnene površine RH). Neka područja su pod zaštitom UNESCO/RAM-SAR.

³ Na listu UNESCO-a upisano je ukupno 12 fenomena – 7 fenomena u jesen 2009., 3 fenomena u studenome 2010. a 2 fenomena u studenome 2011.: čipkarstvo u Hrvatskoj, dvoglasje tijesnih intervala (Istra i Hrvatsko primorje), Festa sv. Vlaha, kraljice (Gorjani), zvončari (Kastavština), procesija Za križen (Hvar), umijeće izrade dječjih igračka (Hrvatsko zagorje), Sinjska alka, medičarski obrt (sjeverna Hrvatska), bečarac (Slavonija, Baranja, Srijem), nijemo kolo (Dalmatinska zagora), klapsko pjevanje.

Na popisu liste zaštićenih nematerijalnih dobara ukupno je 120 fenomena.

⁴ NN 66/1999, 151/2003, 157/2003, 100/004, 87/2009, 88/2010, 61/2011, 25/2012, 136/2012.

⁵ Ovdje naročito dolazi do izražaja važnost humanističkih i društvenih znanosti koje se pokušava sustavno osporiti kao „neznanosti“ i podvrgnuti tehničkim kriterijima vrednovanja. Upravo te znanosti rade na osvještavanju stanja promjena i vrijednosti našeg društva

Kulturna baština, kao uostalom i prirodna, zahtijeva sustavna znanstvena istraživanja neistraženih lokaliteta (regija) kako bi se utvrdila njihova važnost za sadašnji život i sociokulturni identitet.

6. ZAKLJUČAK

Očuvanje prirodne i kulturne baštine dio je nacionalne svijesti o svojoj identitetskoj prošlosti i sadašnjosti, ali i dio naslijeđa koje pripada globalnim pokretima za zaštitu prirodne i kulturne raznolikosti. Baština je ono što nasljeđujemo (lokalno, nacionalno, globalno) od prošle i niza prethodnih generacija.

1. Razlikujemo prirodnu i kulturnu baštinu (materijalnu, socijalnu i duhovnu). Baština jamči *povijesni kontinuitet* nastanka i nastavka njezina opstanka kao kolektivne tvorevine.

2. Baština pripada nama, kao što mi pripadamo baštini. Ona tvori *sociokulturni identitet*. Jedini baštinik jest kolektiv (narod) koji ju je tijekom vremena i stvorio.

3. Baština je kolektivna stečevina brojnih prethodnih generacija. Otuda naša povijesna i generacijska kolektivna prava i dužnosti: *pravo* korištenja (uživanja) raspoloživim dobrima, *obveza* fizičke zaštite i *dužnost* očuvanja.

4. Očuvanje baštine jest *odnos prema tradiciji i budućnosti* – budućim generacijama. Zaštitom i očuvanjem jamči se afirmacija nekih vrijednosti tradicije i dostupnost u korištenju.

5. EU može iskustvom svojih članica pomoći očuvanju baštine, naročito u rješavanju negativnog naslijeđa. I ona ima ne samo takvu obvezu nego u sebi implementira ideju *održivosti*. Kao politička tvorevina može i nestati, ali baština će ostati, jer nadilazi vremenitost političkih tvorevina.

6. Ali, nitko drugi neće nam očuvati baštinu do nas samih. To znači imati proaktivan stav u zaštiti koji treba implementirati u zakonske dokumente i osnove kulturne politike, a još više praktično ih primjenjivati.

7. Baštinu treba zaštititi od „zuba vremena“ i od drugih razarača, ali i *od nas samih* (devastacija, privatizacija, neodržavanje).

8. S globalizacijom, a sada i ulaskom u EU, dobrovoljnim prihvaćanjem novih pravila ponašanja, odričemo se dijela suvereniteta u korist šire zajednice (EU-a), ali se *ne odričemo* svoje prirodne i kulturne baštine.

9. Različite kulturne manifestacije i folklorizacija, koliko god bili u funkciji nekih privrednih grana (turizam) pridonose opstanku i jačanju kolektivne svijesti o njezinoj vrijednosti danas i ubuduće. Time se također *valorizira* i naša tradicijska kultura.

Literatura

- Ivan Cifrić, *Dimenzija sociokulturnog identiteta*. U: Hrvatski identitet u promjeni (zbornik), uredili: Cifrić, Ivan; Trako Poljak, Tijana; Klasnić, Ksenija. Zagreb, 2013.
- Rade Kalanj, *Teorijska sučeljavanja s izvorom identiteta*. U: Relacijski identiteti (zbornik), priredio Cifrić, Ivan. Zagreb, 2008.
- Elmar Altvater, Brigit Mahnkopf, *Grenzen der Globalisierung: Ökonomie, Ökologie und Politik in der Weltgesellschaft*, Münster 1997.
- Manuel Castells, *Moć identiteta*, Zagreb 2002.
- Inge Kaul, Isabelle Grunberg, Marc A. Stern (eds.), *Global Public Goods: international cooperation in the 21st century*, New York 1999.
- Jeremy Rifkin, *Doba pristupa*, Zagreb 2005.
- Joseph E. Stiglitz, *Uspjeh globalizacije: novi koraci do pravednoga svijeta*, Zagreb 2009.
- Carl Friedrich von Weizsäcker, *Jedinstvo prirode*, Sarajevo 1988.

Summary

HERITAGE CONSERVATION IN THE CONTEXT OF THE EUROPEAN UNION

Natural and cultural heritage, as the basis of life and identity, present a constant problem which societies face. In reality, the processes of biotic and cultural *entropy* and *homogenisation* of cultures are at work and they are constantly challenged by the *world movements* for the protection of natural and cultural diversity.

Heritage is perceived as both, created by *nature* and man-made, *tangible* (settlements, buildings, tools) and *intangible* goods (customs, skills, knowledge), which can be divided further into *social* (inheritance, community and marriage relations, institutions) and *spiritual* heritage (values, morality, norms) as collective *acquis*. It is a *dynamic, historical* and *cumulative* category. Heritage belongs to all of us and vice versa. It is an attitude towards past, present and future, including our right to use it, the commitment to protect it and the duty to create for future generations.

Furthermore, there is also a concept of *global heritage* – collective legacy of mankind: *natural* (e.g. climate) and *anthropogenic* systems (internet, science, norms), and the results of international politics (peace, stability).

This paper accentuates a number of relations: heritage and tradition, heritage and sociocultural identity, heritage and sovereignty, heritage and neighbours.

There exist *various aspects* of heritage conservation: *physical, legal* (international conventions and domestic legislation), *educational* and *scientific-research* aspect.

Why has joining the EU raised a question of heritage conservation?

Joining the EU will help raise *awareness* of the importance of heritage, national *identity* and *proactive attitude* towards heritage.

Croatia has inherited a portion of European heritage. It is assumed that preserving the diversity of heritage of EU Member States will reflect positively onto the conservation of our own national heritage. However, there is a possibility of dispute, because if we ourselves do not protect our heritage, no one else will. It should be protected from temporality and other destructive influence, but also, it should be protected from us.

Keywords: *heritage; global heritage; cultural sovereignty; tradition; the EU*

